

סימן שיז

דיני קושר ומתיר

אב מלאכה

א. הקושר והמתיר הן מאבות מלאכות, שכן במשכן היו צידי חלזון קושרין ומתירין ברשתותיהן, שכל רשתות עשויות קשרים קשרים, והן קשרי קיימא, ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו ומתיר מכאן וקושר מכאן¹.

קשר של קיימא

ב. מן התורה אינו חייב אלא על קשר של קיימא העומד להתקיים לעולם², דהיינו שקושרו על דעת שישאר כן כל זמן שאפשר לו להיות קיים וכל זמן שלא יצטרך לו להתירו – הרי זה נקרא קשר של קיימא, וחייבים על קשירתו ועל התרתו³.

ג. אבל אם קוצב בדעתו איזה זמן שאז יתירנו בודאי, אפילו הוא זמן ארוך מאד – אין זה של קיימא מן התורה⁴, ופטור בין על קשירתו בין על התרתו⁵. אבל מדברי סופרים גם זה נקרא של קיימא, הואיל ועומד להתקיים איזה זמן⁶, ואסור בין לקשרו בין להתירו⁷.

1. שוע"ר ס"א.
2. שכן במשכן כל עניני חיבור היו על מנת שישארו כן לעולם (אג"ק ח"א ע' תח).
3. שוע"ר ס"א. ואף על פי שאפשר שיצטרך לו להתירו בזמן קרוב, הואיל וכשקושרו אינו קוצב זמן בדעתו מתי יתירנו, ואפשר שישאר כן לעולם – הרי זה נקרא קשר של קיימא (שוע"ר ס"א).
4. ואינו אסור מן התורה משום חצי שיעור, כי קשירה שאינה של קיימא אינו חצי שיעור בכמותה של המלאכה, אלא חצי מלאכה, כלומר חסר באיכותה וגדרה

של המלאכה, כי הדעת שישאר כן לעולם היא חלק עיקרי בגדר מלאכת קושר, שבלעדי זה אין חשיבות מהתורה למעשה הקשירה (ע"פ לקו"ש ח"ד ע' 13 ואילך. עיין שם באריכות). וראה הערה שלפנ"ז.
5. שוע"ר ס"ב. אפילו הוא מעשה אומן (משמעות שוע"ר ס"ב).
6. היינו יותר מיום אחד (שוע"ר ס"ב). והרי הוא דומה למלאכת קושר מהתורה (לקו"ש שם).
7. שוע"ר ס"ב. אפילו הוא מעשה הדיוט (משמעות שוע"ר ס"ב).

1. שוע"ר ס"א.
2. שכן במשכן כל עניני חיבור היו על מנת שישארו כן לעולם (אג"ק ח"א ע' תח).
3. שוע"ר ס"א. ואף על פי שאפשר שיצטרך לו להתירו בזמן קרוב, הואיל וכשקושרו אינו קוצב זמן בדעתו מתי יתירנו, ואפשר שישאר כן לעולם – הרי זה נקרא קשר של קיימא (שוע"ר ס"א).
4. ואינו אסור מן התורה משום חצי שיעור, כי קשירה שאינה של קיימא אינו חצי שיעור בכמותה של המלאכה, אלא חצי מלאכה, כלומר חסר באיכותה וגדרה

ד. הקושר קשר ומבטלו שם - הרי זה קשר של קיימא⁸. וכל קשר שלפעמים נמלך ומבטלו לעולם אף על פי שבתחילת עשייתו אינו על מנת לבטלו - אסור שמא ימלך ויבטלנו⁹.

ה. נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל - מותר להחזירן למקומן, ובלבד שלא יעשה קשר בראש הרצועה כדי שלא תשמט מן הנקב, מפני שהוא קשר של קיימא. ובמקומות שרגלין לקשור הרצועה כדי שלא תשמט מן הנקב - אסור אפילו להחזיר, גזרה שמא יקשור¹⁰.

קשר שאינו של קיימא

ו. קשר שאינו עומד להתקיים כלל, אלא להתירו ביומו¹¹ כגון קשרים שבמלבושים ומנעלים¹² שכשלו בשן שחרית קושרן וכשפושטן ערבית מתירן - מותר לקשרן ולהתירן בשבת¹³.

אבל אם הוא בדעתו שלא להתירן ביומן - אסור לקשרם ולהתירם בשבת. ואם אין בדעתו כלום כשקושרם אלא קושרם סתם - מותר לקשרם ולהתירם בשבת, אף אם אחר כך אינו מתיר אותם בלילה, עד לאחר איזה זמן, הואיל ובשעת הקשירה לא היה הדבר ודאי שלא יתיר אותם בלילה¹⁴. ויש אומרים שכל קשר שאינו עומד להתקיים שבעה ימים - אינו נקרא קשר של קיימא אפילו מדברי סופרים, ומותר לקשרו ולהתירו בשבת.

תשמט מן הנקב, אבל נעלי צבא שהדרך לקשור ראש השרוך בנעל אסור להשחילם בשבת.
11. בפשטות היינו מעת לעת. וכן כתב הפמ"ג באשל אברהם סק"ב.
12. ובלבד שלא יהיו שני קשרים שקשורים זה על גבי זה בחווק, כדלקמן בפנים.
13. שוע"ר ס"א. ואם אינו יכול להתירן - מותר לחתכן (שוע"ר ס"ו). ואם אינו רגיל להתיר המשיחות אלא כשמחליף הכתונת משבת לשבת - אסור להתירן, ואסור גם לחתכן (שוע"ר סוס"ו).
14. שוע"ר ס"א.

8. שוע"ר ס"ח.
9. שוע"ר ס"י. ומטעם זה אסור לקשור בשבת הקשרים של הציצית אם נפתחו לו בשבת, אף אם יחשוב לעשות זאת רק לאותו יום, כי "שמא ימלך ויבטלנו" (ראה פמ"ג ס"י זה א"א סק"ו וסק"כ). וראה מנחת חינוך (מצוה לב ס"י כא מלאכת קושר) שחייב מן התורה, "כיון דהוי קשר לענין ציצית - הו"ל קשר לענין שבת". וראה גם בלקו"ש ח"ד ע' 16 הערה 30 שיש מקום לומר "דמצותיה אחשביה".
10. שוע"ר ס"ה. ובמציאות ימינו: שרוכים של נעל מותר להשחילם בנקבים, בתנאי שלא יקשור את ראש השרוך כדי שלא

ולענין הלכה - יש להחמיר כסברא הראשונה. ואם צריך הרבה לכך - יש להקל לעשות על ידי נכרי¹⁵.

ז. קשר שהוא עשוי להתירו תדיר - מותר להתיר הקשר בשבת, שהרי אינו קשר של קיימא¹⁶.

ח. מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס, שאינו קשר של קיימא שרוב הפעמים מתירין אותו ביומו מיד אחר הכביסה¹⁷.

אופנים שונים בקשירה

מ. יש אומרים שאין חייבים מן התורה אפילו על קשר העומד להתקיים לעולם אלא בקשר שהוא מעשה אומן, דהיינו שהוא קשר חזק ואמין כקשרים שהאומנים עושים בשעת מלאכתן¹⁸. אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן¹⁹ - פטור. אבל אסור מדברי סופרים, אפילו אינו עומד להתקיים לעולם²⁰. אבל קשר שהוא מעשה אומן אפילו אינו עשוי להתקיים כלל אלא להתירו ביומו - אסור מדברי סופרים לקשרו ולהתירו בשבת, גזרה משום קשר מעשה אומן העשוי להתקיים לעולם שחייבים עליו מן התורה.

ויש אומרים שאין חילוק כלל בין מעשה אומן למעשה הדיוט, שאפילו קשר שהוא מעשה הדיוט - חייבים עליו מן התורה אם הוא של קיימא²¹. ואם אינו עומד להתקיים כלל בענין שמותר במעשה הדיוט - מותר גם כן במעשה אומן. ויש להחמיר כסברא הראשונה²².

18. כגון קשרי רצועות מנעל וסנדל

שקושרים הרצענין בשעת עשייתן, וכן בכל כיוצא בזה (שוע"ר ס"ב).

19. כגון נפסקה לו רצועה וקשרה, נפסק החבל וקשרו, וכן כל כיוצא באלו (שוע"ר ס"ב).

20. אלא אפילו יום אחד (ע"פ שוע"ר ס"ב. וראה לעיל בפנים).

21. שוע"ר ס"ב.

22. שוע"ר ס"ב.

15. שוע"ר שם.

16. שוע"ר סי' שיד סי"ז. שם סי"ט.

17. שוע"ר רס"ו. ראה בקצוה"ש סי' קכג בדה"ש סק"ו אם רוב הפעמים הבעלים לוקחים את הבגדים לאחר כמה ימים, אזי נחשב שהכובס קשר על דעת שהקשר יחזיק מעמד כמה ימים, ואסור. ועל פי זה לכאורה דברים הבאים ארוזים וקשורים מבתי חרושת (שקשרו אותן על דעת שישארו עד שיגיע לידי הקונה) - אסור לפתחן בשבת.

י. ולכן נהגו לזוהר שלא לקשור או להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה אפילו הוא עומד להתירו ביומו, מפני שאין אנו בקיאים איזה קשר נקרא מעשה אומן, וכל קשר אמיץ שהוא קשור הדק היטב יש להסתפק שמא זהו מעשה אומן, ושני קשרים זה על גבי זה הוא גם כן קשר אמיץ²³.

ומכל מקום, במקום צער אין להחמיר בדברי סופרים, ומותר להתירו אם אינו עומד להתקיים כלל, כיון שלפי סברא האחרונה מותר אפילו בודאי מעשה אומן²⁴.

יא. קשר אחד ועניבה על גביו - מותר לקשרו ולהתירו אם אינו עומד להתקיים כלל²⁵, כיון שאין להסתפק בו בקשר מעשה אומן²⁶.

יב. קשר אחד בלבד בלא עניבה על גביו - אינו נקרא קשר כלל, ומותר לקשרו ולהתירו אפילו הוא עומד להתקיים לעולם²⁷.

יג. וכל זה בקושר שני דברים ביחד, אבל אם עשה קשר בראש אחד של חבל או חוט או משיחה, דינו כשני קשרים זה על גבי זה לכל דבר²⁸.

הלולב ביו"ט: "אסור לעשות עניבה ע"ג קשר, כיון שאינו חושש להתירו עולמית", ומשמע שאם היה בכוונתו להתירו לאחר החג - מותר, וכן מדייק בלקו"ש ח"ד ע' 16 הערה 30. ויש לומר: א) ביו"ט הקילו יותר, ב) לצורך מצוה מותר באופן זה. אבל ראה לקו"ש שם.

26. שוע"ר ס"ג. ומותר לעשות עניבה לבד (שו"ע הב"י ס"ה). ואפילו שתי עניבות זה על גבי זה מותר, אף אם אין בכוונתו להתירו לעולם (ראה שוע"ר סי' תרנא ס"ו).

27. שוע"ר ס"ג.

28. שוע"ר סוס"ג. וראה בספר "מראי מקומות וציונים" שמדייק שדוקא אם קשר "ראש אחד של חבל" - "דינו כשני קשרים זה על גבי זה", אבל אם קושר שני ראשי החבל זה בזה בקשר אחד - דינו כקשר אחד שמותר. וצ"ע למעשה.

23. מלשון רבנו משמע שה"קשר אמיץ" צריך להיות "קשור הדק היטב" (ורק יש להסתפק בו), ועפ"ז מותר לקשור שני קשרים זה על גבי זה מבלי להדקם אם בכוונתו להתירו בו ביום, כגון לקשור צעיף (או מטפחת) סביב הצואר בשני קשרים, שאין הדרך להדקו ועשוי להתירו ביומו (ראה גם קצוה"ש סי' קכג בדה"ש סוק"ד). ומאידך הקושר שני קשרים זע"ז ולא הידקם - אסור להדקם בשבת. ולכן צריך לזוהר בציצית שמצוי לפעמים שהקשר העליון מתרופף קצת, שלא להדקו בשבת (ובקצוה"ש שם אף כתב שיש בזה חשש חיוב חטאת. ודחק).

24. שוע"ר ס"ב. וראה לשון רבנו בסי' תרנא ס"ו בענין איסור ב' קשרים זה על זה. וראה הערה הבאה.

25. וראה שוע"ר שם (בחצע"ג) גבי איגוד

לצורך מצוה

יד. קשר שנקרא של קיימא מדברי סופרים²⁹ - מותר לקשרו לצורך מצוה, כגון שקושר למדוד אחד משיעורי תורה³⁰.

טז. ואפילו קשר מעשה אומן - מותר לקשור, אם אי אפשר למדוד בענין אחר³¹.

לחתוך הקשר

טז. קשרי הכיבוס או המשיחות שבכתונת שנקשרו ואינו יכול להתירן - מותר לחתכן³², ומכל מקום אין להקל בפני עם הארץ, אלא יעשה בצנעא³³.

ואם אינו רגיל להתיר המשיחות אלא משבת לשבת - אסור לחתכו כמו שאסור להתיר³⁴.

הפותל

יז. הפותל³⁵ חבלים מכל מין שיהיה - חייב משום קושר. ושיעורו כדי להתחייב מן התורה, כדי שיעמוד החבל בפתילתו בלא קשירה בסופו, שנמצאת מלאכתו מתקיימת³⁶. אבל מדברי סופרים אסור בכל שהוא³⁷.

יח. המפריד פתילה - חייב משום מתיר, ושיעורו כשיעור הפותל. והוא שלא יתכוין לקלקל, ואם מתכוין לקלקל - פטור, אבל אסור מדברי סופרים³⁸.

-
29. כדלעיל סוס"ג.
 30. שוע"ר ס"ד. וראה קצוה"ש סי' קכג בדה"ש סק"ט שעשיית קשר ועניבה על גביו בגלילת ספר תורה הוא ג"כ "לצורך מצוה", שאין זה מכבוד הספר תורה לתחוב קצות המטפחת בכריכה כ"א בקשירה, ומלמד זכות על מנהג העולם בשבת במנחה שגוללים ספר תורה במטפחת וקושרים בקשר ועניבה על גביו, אף שאין מתירים אותה עד יום שני שלאח"ז. והוא הדין שמותר להתיר הקשר לצורך מצוה, ולכן ספר תורה שהיה קשור אפילו בשני קשרים זע"ז - מותר להתיר הקשר בשבת בשביל לקרוא בספר תורה.
- אבל המנהג הנפוץ בין אנ"ש שלא קושרים את המטפחת בגלילה, אלא תוחבים קצות המפחת בכריכה.
 31. שוע"ר ס"ד.
 32. מסתימת לשון אדה"ז משמע שיכול לחתוך בין בקשר ובין שלא במקום הקשר.
 33. שוע"ר ס"ו.
 34. שוע"ר שם.
 35. פירוש שוזר.
 36. והיינו אם עושה כן ע"מ שיתקיימו כן תמיד, וע"ד המבואר גבי קושר.
 37. שוע"ר סי"א.
 38. שוע"ר שם. ולפ"ז אסור לפתוח חוט ברזל או סרט פלסטי המלופף סביב השקית.